

Urszula Stańkiewicz

dr, Wyższa Szkoła Kryminologii i Penitencjarystyki w Warszawie
ORCID: 0000-0001-8321-8088

Grzegorz Kostyra

mgr, Wyższa Szkoła Kryminologii i Penitencjarystyki w Warszawie
ORCID: 0000-0002-4523-8827

System dozoru elektronicznego jako przykład wykorzystania nowoczesnej technologii w Służbie Więziennej

Wprowadzenie

XXI w. charakteryzuje się szybkimi przemianami technologicznymi, które mają coraz większy wpływ na wszystkie dziedziny życia, z których warto wymienić takie jak gospodarka, edukacja i socjalizacja (oraz resocjalizacja). Jednak nie można zapomnieć o wpływie nowoczesnych technologii na bezpieczeństwo rozumiane jako bezpieczeństwo społeczeństwa, państwa lub grupy społecznej czy instytucji (np. funkcjonariuszy Służby Więziennej lub jednostki penitencjarnej).

Technologie z jednej strony ułatwiają życie, ale z drugiej stanowią ogromne wyzwanie. Umiejętność oraz możliwość korzystania z nich mają bezpośrednie przełożenie na wydajność, funkcjonalność i jakość. Technologie ułatwiają rozwiązanie konkretnych problemów i wspierają osiąganie celów operacyjnych i strategicznych. Jednak nieumiejętne korzystanie z nowoczesnych technologii (lub niewykorzystywanie ich) może prowadzić do obniżenia poziomu bezpieczeństwa, spadku wydajności lub powstania nowych, nieznanych wcześniej problemów.

Dostosowując system penitencjarny w Polsce do zmieniającej się rzeczywistości postanowiono wykorzystać nowoczesne rozwiązania w codziennej pracy

funkcjonariuszy Służby Więziennej. Założono, że usprawnią one pracę służb oraz przyniosą pozytywne efekty resocjalizacyjne wśród skazanych. Niniejszy artykuł stanowi efekt badań jednego z takich rozwiązań, tj. systemu dozoru elektronicznego (SDE).

Celem badań przedmiotowej problematyki była próba scharakteryzowania SDE, określenie potencjału i możliwości jakie daje ten system, a także poznanie jego wad. Zasadniczym problemem badawczym było znalezienie odpowiedzi na pytanie: jaki jest stan teorii i praktyki w zakresie wykorzystania SDE w pracy funkcjonariuszy Służby Więziennej i czy należałoby wprowadzić modyfikacje w jego użytkowaniu, a jeśli tak, to jakie.

W badaniach wykorzystano metodę badań niereaktywnych¹, które dzielą się na: metodę analizy treści, metodę analizy istniejących danych statystycznych oraz metodę analiz historyczno-porównawczych. Przy tworzeniu artykułu skorzystano z dwóch pierwszych metod. Dodatkowo w przeprowadzonych badaniach opierano się głównie na literaturze przedmiotu oraz obowiązujących aktach prawnych.

Metoda badawcza zwana analizą istniejących danych statystycznych polega na korzystaniu ze zbiorów danych zebranych wcześniej przez wyspecjalizowane instytucje lub pojedynczych badaczy. Posłużono się danymi pochodzącymi ze statystyk udostępnianych przez Najwyższą Izbę Kontroli, Ministerstwo Sprawiedliwości oraz Służbę Więzienną.

System dozoru elektronicznego – regulacje prawne

SDE jest rozwiązaniem prawnym wprowadzonym w Polsce Ustawą z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego², które aktualnie reguluje Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (KKW)³.

SDE to także rozwiązania technologiczne umożliwiające wykonywanie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego. Zgodnie z art. 43b. § 1 i 2 KKW jest to kontrola zachowania skazanego przy użyciu środków technicznych, a także ogół metod postępowania i środków technicznych służących do wykonywania dozoru elektronicznego. Wyróżnia się trzy rodzaje dozoru elektronicznego: zbliżeniowy, mobilny oraz stacjonarny.

Dozór zbliżeniowy używany jest w stosunku do osób chronionych. Najczęściej są to osoby pokrzywdzone w sprawie, w której wobec sprawcy przestępstwa zastosowano środek karny w postaci zakazu zbliżania się do osoby pokrzywdzonej, a SDE umożliwia kontrolowanie odległości między nią a sprawcą. Jak zauważa Paweł

¹ E. Babbie, *Badania społeczne w praktyce*, tłum. W. Betkiewicz, M. Bucholc, P. Gadomski, J. Haman, A. Jasiewicz-Betkiewicz, A. Kloskowska-Dudzińska, M. Kowalski, M. Mozga, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 342.

² Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, Dz.U. 2007 nr 191, poz. 1366.

³ Wspomniana w tekście ustawa została uchylona na mocy Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2015 poz. 396; Ustawa Kodeks karny wykonawczy, Dz.U. 1997 Nr 90, poz. 557 z późn. zm.

Nasiłowski, Dyrektor Biura Dozoru Elektronicznego Centralnego Zarządu Służby Więziennej:

Jedynym obowiązkiem osoby chronionej jest złożenie do sądu wniosku o ochronę w SDE, a potem używanie przenośnego urządzenia monitorującego z lokalizacją GPS, które wyglądem przypomina telefon komórkowy. Przez całą dobę lokalizuje ono pozycję osoby chronionej. Jeśli sprawca, który jest wyposażony w dwa urządzenia z funkcją lokalizacji GPS, przekroczy wyznaczoną przez sąd bezpieczną odległość od osoby chronionej, uruchamia się alarm w centrali. Przebieg zdarzenia zostaje zapisany w systemie komunikacyjno-monitorującym. Operator CM kontaktuje się w pierwszej kolejności z osobą chronioną, informując ją o położeniu sprawcy, a ten dostaje polecenia, w jakim kierunku ma się przemieszczać by nie doszło do kontaktu z osobą chronioną⁴.

Dozór mobilny stosuje się najczęściej wobec osób skazanych za poważne przestępstwa, które odbyły już orzeczone kary, ale wciąż istnieją przesłanki do uznania, że stwarzają one poważne zagrożenie dla reszty społeczeństwa. Na podstawie postanowienia sądu osoby te są objęte bezterminowo środkiem zabezpieczającym w postaci dozoru mobilnego. Jak komentuje ten rodzaj dozoru elektronicznego dyrektor Nasiłowski: „Monitorujemy miejsce ich pobytu przez całą dobę. To są przypadki nastrożające najwięcej problemów, bardzo trudne i niebezpieczne w prowadzeniu”⁵.

Inny rodzaj dozoru – dozór stacjonarny, stosuje się wobec skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w SDE. Jest to najliczniejsza grupa osób dozorowanych za pomocą tego systemu (zgodnie z danymi z 2019 r. stanowiła 99% osób objętych SDE)⁶.

Zezwolenie na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego wydaje sąd penitencjarny (na wniosek skazanego lub na wniosek jego obrońcy, prokuratora, sądowego kuratora zawodowego lub dyrektora zakładu karnego, art. 43lc. KKW), w którego okręgu skazany przebywa (art. 43e. KKW). Zezwolenie takie sąd może wydać jeżeli zostały spełnione łącznie następujące warunki (art. 43la. § 1 KKW):

- 1) wobec skazanego orzeczono karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą jednego roku i 6 miesięcy, a skazany nie przejawia wysokiego stopnia demoralizacji;
- 2) odbywanie kary w SDE jest wystarczające do osiągnięcia celów kary (głównym celem jest resocjalizacja skazanego mająca zapobiec jego powrotowi do przestępstwa⁷) i nie istnieją szczególne okoliczności przemawiające za potrzebą osadzenia skazanego w zakładzie karnym;

⁴ A. Krawczyńska, *Więzienie na miarę czasów. Rozmowa z gen. Pawłem Nasiłowskim*, „Forum Służby Więziennej” 2019, nr 9, s. 15–16

⁵ *Ibidem*, s. 15.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Zgodnie z art. 67 § 1. KKW, wykonywanie kary pozbawienia wolności ma na celu wzbudzenie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanych postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa.

- 3) skazany posiada określone miejsce stałego pobytu z odpowiednimi warunkami technicznymi;
- 4) osoby pełnoletnie zamieszkujące wspólnie ze skazanym wyraziły zgodę⁸.

Należy w tym miejscu również wspomnieć, że sąd penitencjarny może udzielić zgody na odbycie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego także skazanemu, który rozpoczął już odbywanie kary w zakładzie karnym. W takich przypadkach ważną przesłanką do podjęcia przez sąd decyzji jest dotychczasowa postawa i zachowanie skazanego (art. 43la. § 3 KKW).

Rozwiązania technologiczne

Środkami technicznymi służącymi do wykonywania dozoru elektronicznego są (art. 43f. § 1 KKW):

- 1) centrala monitorowania;
- 2) system teleinformatyczny, za pomocą którego podmiot prowadzący centralę monitorowania, podmiot dozoru, sądy, sądowi kuratorzy zawodowi i inne uprawnione podmioty przetwarzają informacje związane z organizowaniem i kontrolowaniem wykonywania kar w systemie dozoru elektronicznego (system komunikacyjno-monitorujący);
- 3) nadajniki;
- 4) rejestratory stacjonarne i przenośne.

Szczegółowe dane dotyczące środków technicznych określa Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 maja 2015 r. w sprawie określenia szczegółowych warunków technicznych i wymagań funkcjonalnych, jakie powinny spełniać środki techniczne służące do wykonywania dozoru elektronicznego, oraz sposobu funkcjonowania systemu komunikacyjno-monitorującego⁹ oraz Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 marca 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia szczegółowych warunków technicznych i wymagań funkcjonalnych, jakie powinny spełniać środki techniczne służące do wykonywania dozoru elektronicznego, oraz sposobu funkcjonowania systemu komunikacyjno-monitorującego¹⁰.

Dozór elektroniczny wykonywany jest przez podmiot prowadzący centralę monitorowania w zakresie czynności związanych z obsługą tej centrali (czyli podmiot dozoru lub jednostkę organizacyjną podległą ministrowi sprawiedliwości) oraz

⁸ Wyjątek stanowi sytuacja gdy sąd uzna, że wykonanie kary w systemie dozoru elektronicznego w sposób oczywisty nie wiąże się z nadmiernymi trudnościami dla osoby, która tej zgody nie wyraziła i narusza jej prywatność jedynie w nieznacznym stopniu (art. 43la. § 4 KKW).

⁹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 maja 2015 r. w sprawie określenia szczegółowych warunków technicznych i wymagań funkcjonalnych, jakie powinny spełniać środki techniczne służące do wykonywania dozoru elektronicznego, oraz sposobu funkcjonowania systemu komunikacyjno-monitorującego, Dz.U. 2015 poz. 797 z późn. zm.

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 marca 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia szczegółowych warunków technicznych i wymagań funkcjonalnych, jakie powinny spełniać środki techniczne służące do wykonywania dozoru elektronicznego, oraz sposobu funkcjonowania systemu komunikacyjno-monitorującego, Dz.U. 2019 poz. 514.

przez podmiot dozorujący (może nim być przedsiębiorca krajowy lub zagraniczny, instytucja państwowa albo jednostka organizacyjna podległa Ministrowi Sprawiedliwości lub przez niego nadzorowana) w zakresie pozostałych czynności (art. 43g. § 1, 2, 3 KKW).

Zgodnie z KKW skazany, wobec którego wykonywany jest dozór elektroniczny, ma obowiązki:

- 1) nieprzerwanie nosić nadajnik;
- 2) dbać o powierzone mu środki techniczne, w tym zwłaszcza chronić je przed utratą, zniszczeniem, uszkodzeniem lub uczynieniem niezdatnymi do użytku, oraz zapewniać ich stałe zasilanie energią elektryczną;
- 3) udostępniać podmiotowi dozorującemu powierzone środki techniczne do kontroli, naprawy lub wymiany na każde żądanie tego podmiotu, w tym również umożliwiając pracownikom tego podmiotu wejście do pomieszczeń, w których skazany przebywa, lub na nieruchomość stanowiącą jego własność lub będącą w jego zarządzie;
- 4) udzielać prezesowi sądu lub upoważnionemu sędziemu, sądowemu kuratorowi zawodowemu, podmiotowi dozorującemu i podmiotowi prowadzącemu centralę monitorowania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary i wykonywania nałożonych obowiązków oraz stawiać się na wezwania sędziego i kuratora;
- 5) pozostawać we wskazanym przez sąd miejscu w wyznaczonym czasie;
- 6) odbierać połączenia przychodzące do rejestratora stacjonarnego;
- 7) umożliwiać sądowemu kuratorowi zawodowemu wejście do mieszkania lub na nieruchomość, gdzie zainstalowano rejestrator (art. 43n. § 1 i 2 KKW);

W praktyce SDE składa się z nadajnika oraz urządzenia monitorującego (zdj. 1, 2, 3). Nadajnik zamontowany jest w wodoodpornej i antyalergicznnej opasce, wyglądem przypominającej większy zegarek, który skazany nosi na przegubie dłoni lub na nodze. Z kolei urządzenie monitorujące jest montowane w miejscu zamieszkania skazanego.

Zgodnie z informacjami udostępnionymi przez Ministerstwo Sprawiedliwości

urządzenia te kontrolują wykonywanie przez skazanego zaleceń sądu i ustalają fakt przebywania w miejscu odbywania kary w wymaganych przez sąd godzinach. W przypadku nieobecności lub spóźnienia urządzenie monitorujące natychmiast powiadamia o tym zdarzeniu Centralę Monitorowania, która dokładnie rejestruje przebieg kary. O każdym takim fakcie natychmiast informowany jest również sędzia penitencjarny i zawodowy kurator sądowy¹¹.

¹¹ System Dozoru Elektronicznego, SDE – co to jest?, http://dozorelektroniczny.gov.pl/sde/?page_id=18 [dostęp: 26.01.2020].

Zdjęcie 1. Nadajnik i urządzenie monitorujące – schemat działania

Źródło: System Dozoru Elektronicznego, *Informator dla osoby skazanej objętej systemem dozoru elektronicznego*, Konsorcjum IMPEL, s. 10, http://dozorelektroniczny.gov.pl/sde/wp-content/uploads/_POL_Informator.pdf [dostęp: 26.01.2020].

Zdjęcie 2. Nadajnik i urządzenie monitorujące

Źródło: Służba Więzienna, www.sw.gov.pl [dostęp: 26.01.2020].

Zdjęcie 3. Urządzenie do komunikacji z centralą monitorowania

Źródło: *ibidem*.

Rozwiązania organizacyjne

SDE to oczywiście nie tylko część technologiczna, ale także cała struktura organizacyjna. Do 2018 r. w Polsce istniał model państwowo-prywatny SDE co oznaczało, że część zadań wykonywały firmy prywatne. Obecnie za całość zadań związanych z systemem odpowiadają instytucje i służby państwowe.

W zakresie merytorycznym i technicznym za funkcjonowanie SDE w Polsce odpowiedzialne jest Biuro Dozoru Elektronicznego Centralnego Zarządu Służby Więziennej. Do zakresu jego działań

należy w szczególności:

- 1) administrowanie i obsługa:
 - a) Centrali Monitorowania,
 - b) Ośrodka Głównego Podmiotu Dozorującego,
 - c) Zespołów Terenowych w Systemie Dozoru Elektronicznego;
- 2) koordynacja pracy kierowników jednostek organizacyjnych [...];
- 3) standaryzacja procedur stosowanych w jednostkach organizacyjnych w związku z funkcjonowaniem systemu dozoru elektronicznego;
- 4) nadzór nad działaniami podejmowanymi przez kierowników jednostek organizacyjnych [...];
- 5) opracowywanie i opiniowanie projektów aktów prawnych i innych dokumentów związanych z funkcjonowaniem systemu dozoru elektronicznego;
- 6) prowadzenie statystyki dotyczącej funkcjonowania systemu dozoru elektronicznego;
- 7) współpraca z podmiotami uczestniczącymi w wykonywaniu kary, środków karnych i środków zabezpieczających w systemie dozoru elektronicznego, w szczególności

z sędziami, sądowymi kuratorami zawodowymi, prokuratorami i pełnomocnikami stron postępowania;

8) współpraca z właściwymi komórkami organizacyjnymi Ministerstwa Sprawiedliwości w zakresie wykonywania kary, środków karnych i środków zabezpieczających w systemie dozoru elektronicznego;

9) współpraca z właściwymi komórkami Ministerstwa Sprawiedliwości oraz z podmiotami zewnętrznymi, wyłonionymi w toku postępowania do wykonywania zadań projektowych: System Dozoru Elektronicznego SDE;

10) prowadzenie działalności informacyjnej i działalności promującej stosowanie systemu dozoru elektronicznego;

11) organizowanie szkoleń dotyczących systemu dozoru elektronicznego;

12) nadzór nad stanem technicznym urządzeń monitorujących;

13) kontrola stanu technicznego urządzeń monitorujących;

14) ewidencjonowanie przypadków uszkodzeń i zniszczeń urządzeń monitorujących w celu windykacji kosztów ich naprawy lub zakupu nowych egzemplarzy¹².

W ramach struktury organizacyjnej Biura wyróżnia się trzy główne zespoły, które podlegają jego dyrektorowi: Centralę Monitorowania, Ośrodek Główny Podmiotu Dozorującego, 25 Zespołów Terenowych.

Do zadań Zespołu Obsługi Centrali Monitorowania, którym kieruje kierownik zespołu,

należy w szczególności:

1) rejestrowanie, gromadzenie, przetwarzanie, odtwarzanie, przechowywanie, zabezpieczanie i przekazywanie uprawnionym organom danych osobowych osób objętych systemem dozoru elektronicznego oraz informacji o przestrzeganiu przez nich obowiązku pozostawania w miejscu dozoru bądź zakazu przebywania w określonych miejscach lub zbliżania się do określonej osoby;

2) współpraca z podmiotami odpowiedzialnymi za infrastrukturę telekomunikacyjną i energetyczną na terenie Rzeczypospolitej Polskiej;

3) kontakt telefoniczny i poprzez urządzenia monitorujące z osobami monitorowanymi¹³.

Rolą operatorów w Centrali jest monitorowanie wszystkich naruszeń i kontrola zleconego przez sąd harmonogramu odbywania kary. Każde połączenie telefoniczne ze skazanym jest odnotowywane, a operatorzy piszą raporty i informują sąd oraz kuratora o przebiegu jej odbywania.

Do zadań Zespołu Obsługi Ośrodka Głównego, którym kieruje podległy dyrektorowi Biura kierownik zespołu, należy w szczególności zarządzanie, logistyka i planowanie pracy Zespołów Terenowych w Systemie Dozoru Elektronicznego¹⁴.

Centrala Monitorowania oraz Ośrodek Główny Podmiotu Dozorującego znajdują się w Warszawie i pełnią rolę podmiotu dozoru. W 2018 r. w Centrali

¹² Służba Więzienna, Biuro Dozoru Elektronicznego, Opis, <https://sw.gov.pl/jednostka/biuro-dozoru-elektronicznego> [dostęp: 2.02.2020].

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

Monitorowania pracowało 54 operatorów systemu, którzy nadzorowali odbywanie kary przez skazanych¹⁵. Objętych SDE w jednym czasie może być 6 tys. osób (tzw. pojemność systemu); zwykle liczba osób nie przekracza jednak 5 tys.

Zespoły terenowe zlokalizowane są w zakładach karnych i aresztach śledczych. Do ich zadań należą wizyty preinstalacyjne i instalacyjne, deinstalacje, kalibracje, rekalkibracje, kontrole i interwencje w sytuacji naruszenia odbywania kary.

Wizyta preinstalacyjna polega na sprawdzeniu, czy w miejscu odbywania kary są odpowiednie warunki techniczne, tj. bezpieczne miejsce na umieszczenie sprzętu (z dala od zwierząt domowych, zabezpieczone przed uderzeniem, ze stałym dostępem do źródła zasilania). Podczas takiej wizyty zespół terenowy sprawdza także, czy w miejscu odbywania kary w SDE są regularnie opłacane rachunki za prąd (aby dostawca nie odciął dostaw energii niezbędnej do zasilania sprzętu), czy jest odpowiednia siła sygnałów operatorów GSM oraz czy skazany faktycznie mieszka pod wskazanym adresem.

Wizyta instalacyjna ma miejsce w ciągu trzech dni od momentu wydania przez sąd postanowienia o odbywaniu kary w SDE. Instalacje polegają na zamontowaniu i uruchomieniu sprzętu oraz założeniu opaski. Przed montażem weryfikowana jest tożsamość osoby, której zakładana jest opaska. Najczęściej zakłada się ją na lewą nogę, a jej rozmiar dobierany jest za pomocą specjalnej miarki.

Wizyt preinstalacyjnych i instalacyjnych jest najwięcej. Innym rodzajem czynności wykonywanych przez zespoły terenowe są wizyty naruszeniowe, czyli kontrole i interwencje w sytuacji złamaniu warunków odbywania kary. Zespół terenowy ma wtedy na dotarcie do skazanego cztery godziny od czasu otrzymania zgłoszenia o naruszeniu.

Stworzenie SDE, szczególnie modelu, w którym wszystkie zadania w dozorcze elektronicznym wykonują służby państwowe to zarówno pod względem technologicznym, jak i organizacyjnym duże przedsięwzięcie. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że

Polska jest w tej chwili jedynym państwem w Europie, które zbudowało i używa własny system informatyczny do wykonywania dozoru elektronicznego, dysponując pełnym pakietem praw autorskich, majątkowych i własnościowych. System komunikacyjno-monitorujący sde24, opracowany przez informatyków i ekspertów Biura Dozoru Elektronicznego CZSW i pod ich nadzorem zbudowany w 2014 r. przez polskie konsorcjum, realizuje zadania ustawowe odpowiadając wszystkim warunkom systemowym i ustrojowym w naszym kraju. [...] Od 2014 r. dysponujemy w pełni własnym systemem informatycznym, a od sierpnia 2018 r. dozór elektroniczny wykorzystuje urządzenia monitorujące nowej generacji, wyprodukowane przez polskie konsorcjum. Uzyskaliśmy zatem pełną niezależność¹⁶.

Niestety, podczas tworzenia SDE nie udało się uniknąć nieprawidłowości. Zgodnie z raportem NIK, problemem było chociażby zbyt przedłużające się przejmowanie istniejącego SDE od firm komercyjnych i narażanie państwa na straty:

¹⁵ G. Linder, *Jak w zegarku*, „Forum Służby Więziennej” 2018, nr 10, s. 8–10.

¹⁶ A. Krawczyńska, *op. cit.*, s. 14.

Ministerstwo Sprawiedliwości nie zapewniło przejęcia od Wykonawcy Centrali Monitorowania SDE w terminie wynikającym z umowy, tj. od 1 stycznia 2011 r., co skutkowało koniecznością zawarcia przez Ministra Sprawiedliwości dwóch dodatkowych umów na usługę eksploatacji, utrzymania i serwisu infrastruktury technicznej i teleinformatycznej CM SDE o łącznej wartości 7 424,90 tys. zł. Umowy dodatkowe zostały zawarte z wolnej ręki, niezgodnie z ustawą Prawo zamówień publicznych, tj. nie zostały spełnione przesłanki tego trybu, co potwierdziła ostatecznie Krajowa Izba Odwoławcza¹⁷.

W raporcie NIK zauważono także, że

wprowadzenie SDE przyniosło wymierne oszczędności dla budżetu wynikające z niższego kosztu obsługi skazanego w tym systemie w porównaniu ze skazanymi osadzonymi w zakładach karnych. NIK ustaliła jednak, że prezentowane publicznie przez CZSW oraz Ministerstwo Sprawiedliwości dane o skali tych oszczędności były co najmniej dwukrotnie zawyżone. W ocenie NIK było to działaniem nierzetelnym, bowiem prezentowane wyliczenia nie uwzględniały części wydatków, w tym zrealizowanych na wdrożenie i eksploatację SDE¹⁸.

Na potrzeby tworzonego w Polsce SDE kupiono nie tylko nadajniki i urządzenia monitorujące ale także pojazdy dla zespołów terenowych. „Według obliczeń NIK, do końca października 2013 r. budowa, wdrożenie i funkcjonowanie SDE kosztowały 156 400,4 tys. zł”¹⁹.

Pomimo wyniknięcia nieprawidłowości podczas powstawania SDE, nie można zaprzeczyć, że jest to najnowocześniejszy nieizolacyjny system, który przy pomocy urządzeń elektronicznych kontroluje wykonywanie przez skazanego obowiązków nałożonych przez sąd. Rozwiązanie to ma wielu zwolenników, m.in. dlatego, że:

- Zakład Karny nie ponosi kosztów utrzymania skazanego;
- SDE umożliwia prowadzenie normalnego życia przez skazanego, który jest pod stałą, lecz dyskretną kontrolą;
- za zgodą sądu, w godzinach wskazanych w harmonogramie, skazany może przebywać poza miejscem odbywania kary, aby w tym czasie pracować w zakładzie pracy, gospodarstwie rolnym, kontynuować naukę lub wykonywać inne obowiązki życiowe i rodzinne.

Również Najwyższa Izba Kontroli w 2014 r. oceniła pozytywnie (poza wspomnianymi nieprawidłowościami) wprowadzenie systemu dozoru elektronicznego w Polsce. Stwierdzono, że dozór elektroniczny zapewnia niższy stopień negatywnych konsekwencji wykonania kary niż izolacja skazanych²⁰.

O wadach systemu pisze także Robert Pelewicz w swoich rozważaniach prawnych. Wskazuje on m.in. na zbyt izolacyjny charakter kary dozoru elektronicznego (powinna się pojawić obok ograniczenia wolności, a nie zamiast pozbawienia

¹⁷ NIK, *Wdrożenie i eksploatacja systemu dozoru elektronicznego oraz realizacja zadań przez sądowych kuratorów zawodowych w procesie wykonywania kary pozbawienia wolności w tym systemie*, Warszawa 2014, s. 26, <https://bip.nik.gov.pl/kontrola/P/13/101/LBY/> [dostęp: 3.01.2020].

¹⁸ *Ibidem*, s. 24.

¹⁹ *Ibidem*, s. 10.

²⁰ *Ibidem*, s. 7.

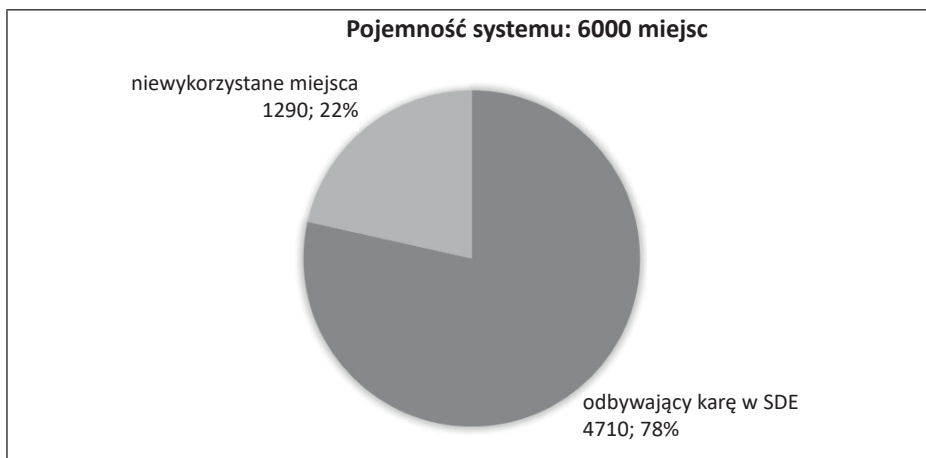
wolności), zbyt wąskie stosowanie instrumentów probacyjnych oraz brak wpływu na poziom prizonizacji²¹.

Niemniej pomimo istnienia wad, projekt ten uznaje się za sukces. Jak wskazują dane statystyczne, dozorem elektronicznym od 2009 r. (od początku jego istnienia) do 2018 r. objęto ok. 79 tys. osób, a efektywność i skuteczność tego sposobu wykonywania kary wynosi ok. 93%²². Jak określił dyrektor Nasiłowski,

Skuteczność i efektywność wykonywania kar, środków karnych i zabezpieczających w SDE wynosi od 90 do 93 procent. W całej populacji objętych SDE notujemy maksymalnie 10 proc. niepowodzeń, skutkujących odwołaniem przez sąd zgody na odbywanie kary w systemie i umieszczeniem skazanego w jednostce penitencjarnej²³.

Efektywność systemu potwierdzona statystykami oraz fakt przejścia całości jego obsługi przez instytucje i służby państwowe spowodowało, że w kolejnych latach coraz częściej korzystano z możliwości jakie daje SDE. Obecnie 23 jednostki organizacyjne Służby Więziennej (zakłady karne i areszty śledcze) posiadają zespoły terenowe. Na wykresach zamieszczono dane dotyczące aktualnego wykorzystania tej technologii w Polsce.

Wykres 1. Wykorzystanie SDE w stosunku do jego możliwości – dane na dzień 31 stycznia 2020 r.

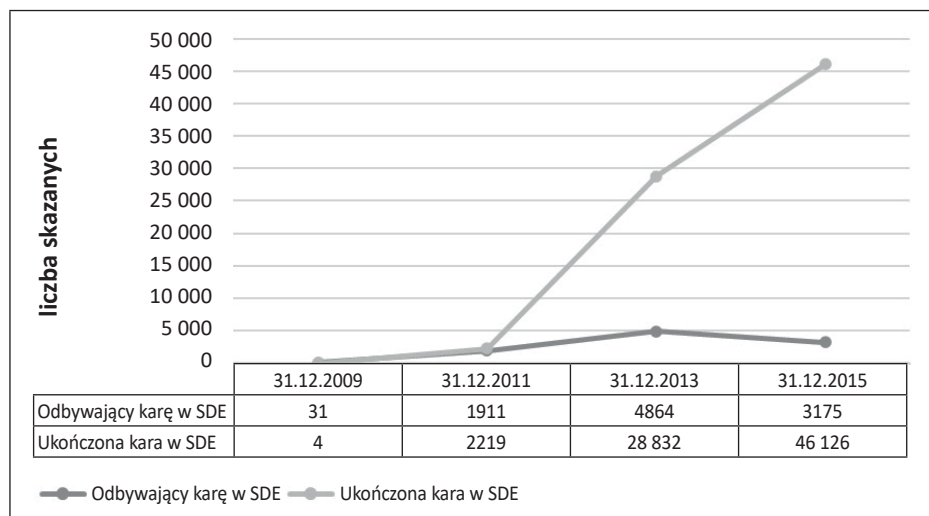
Źródło: Służba Więzienna, www.sw.gov.pl [dostęp: 31.01.2020].

²¹ R. Pelewicz, *Czynniki normatywne utrudniające efektywne stosowanie instrumentów reakcji karnej w systemie dozoru elektronicznego na tle ostatnich nowelizacji*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2017, nr 95, s. 125–144.

²² G. Linder, *op. cit.*, s. 10.

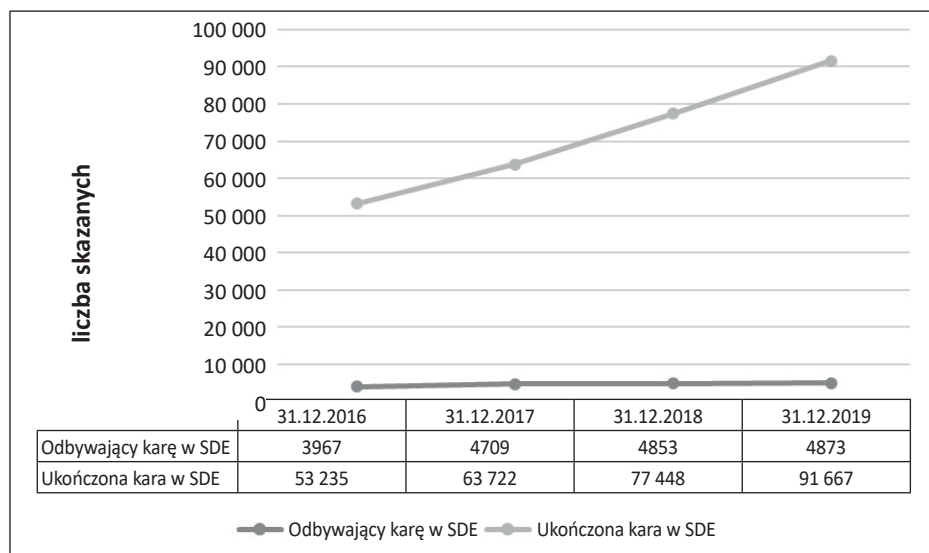
²³ A. Krawczyńska, *op. cit.*, s. 15.

Wykres 2. Liczba osób objętych SDE w latach 2009–2015

Źródło: *ibidem*.

Wykres 3. Liczba osób objętych SDE w latach 2016–2019

Źródło: *ibidem*.

Dane zamieszczone na wykresach pokazują jak mocno SDE rozwinął się w ciągu ostatnich lat – 31 grudnia 2009 r. karę w tym systemie odbywało jedynie 31 osób, a 10 lat później już 4873 osoby (są to dane na konkretny dzień, a nie całkowita liczba osób odbywająca karę w danym roku).

Szybki rozwój systemu wraz z pozytywnymi opiniami na jego temat głoszonymi przez znawców problematyki Służby Więziennej wskazuje, że wykorzystanie nowoczesnych technologii w penitencjarystyce jest dobrym rozwiązaniem, które przynosi pozytywne skutki zarówno w resocjalizacji skazanych, jak i w pracy funkcjonariuszy SW.

Podsumowanie

Podsumowując, system dozoru elektronicznego to niewątpliwie rozwiązanie nowoczesne, które powoduje liczne zmiany nie tylko w specyfice pracy funkcjonariuszy Służby Więziennej, ale także w postrzeganiu funkcji systemu penitencjarnego. Zmienia się rozumienie kary, a skazanym daje się możliwość przebywania w domu (z rodziną) i funkcjonowania w społeczeństwie. Dzięki czujnikom i nadajnikom GPS możliwa jest zdalna kontrola skazanych, a dotychczasowa praca funkcjonariusza w zakładzie karnym polegająca na bezpośrednim dozorcze, może zmienić się w dozór zdalny prowadzony z Centrali Monitorowania lub na pracę w terenie w jednym z zespołów terenowych.

Ramy artykułu nie pozwalają na kompleksowe omówienie problematyki wykorzystania systemu dozoru elektronicznego w Polsce. Niniejsza publikacja może jednak stanowić wstęp do dalszych, pogłębionych badań.

Bibliografia

- Babbie E., *Badania społeczne w praktyce*, tłum. W. Betkiewicz, M. Bucholc, P. Gadomski, J. Haman, A. Jasiewicz-Betkiewicz, A. Klosowska-Dudzińska, M. Kowalski, M. Mozga, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Krawczyńska A., *Więzienie na miarę czasów. Rozmowa z gen. Pawłem Nasiłowskim*, „Forum Służby Więziennej” 2019, nr 9.
- Linder G., *Jak w zegarku*, „Forum Służby Więziennej” 2018, nr 10.
- NIK, Biuletyn Informacji Publicznej, www.bip.nik.gov.pl [dostęp: 26.01.2020].
- NIK, *Wdrożenie i eksploatacja systemu dozoru elektronicznego oraz realizacja zadań przez sądowych kuratorów zawodowych w procesie wykonywania kary pozbawienia wolności w tym systemie*, Warszawa 2014, <https://bip.nik.gov.pl/kontrola/P/13/101/LBY/> [dostęp: 3.01.2020].
- Pelewicz R., *Czynniki normatywne utrudniające efektywne stosowanie instrumentów reakcji karnej w systemie dozoru elektronicznego na tle ostatnich nowelizacji*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 2017, nr 95.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 maja 2015 r. w sprawie określenia szczegółowych warunków technicznych i wymagań funkcjonalnych, jakie powinny spełniać środki techniczne służące do wykonywania dozoru elektronicznego, oraz sposobu funkcjonowania systemu komunikacyjno-monitorującego, Dz.U. 2015 poz. 797 z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 marca 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie określenia szczegółowych warunków technicznych i wymagań funkcjonalnych,

jakie powinny spełniać środki techniczne służące do wykonywania dozoru elektronicznego, oraz sposobu funkcjonowania systemu komunikacyjno-monitorującego, Dz.U. 2019 poz. 514.

Służba Więzienna, www.sw.gov.pl [dostęp: 26.01.2020].

Służba Więzienna, Biuro Dozoru Elektronicznego, Opis, <https://sw.gov.pl/jednostka/biuro-dozoru-elektronicznego> [dostęp: 2.02.2020].

System Dozoru Elektronicznego, *Informator dla osoby skazanej objętej systemem dozoru elektronicznego*, Konsorcjum IMPEL, http://dozorelektroniczny.gov.pl/sde/wp-content/uploads/_POL_Informator.pdf [dostęp: 26.01.2020].

System Dozoru Elektronicznego, SDE – co to jest?, http://dozorelektroniczny.gov.pl/sde/?page_id=18 [dostęp: 26.01.2020].

System Dozoru Elektronicznego, www.dozorelektroniczny.gov.pl [dostęp: 26.01.2020].

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, Dz.U. 1997 Nr 90, poz. 557 z późn. zm.

Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, Dz.U. 2007 nr 191 poz. 1366.

Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2015 poz. 396.

System dozoru elektronicznego jako przykład wykorzystania nowoczesnej technologii w Służbie Więziennej

Streszczenie

Artykuł stanowi efekt badań technologii związanej z odbywaniem kary w systemie dozoru elektronicznego (SDE) wykorzystywanej w codziennej pracy funkcjonariuszy Służby Więziennej. Celem badań przedmiotowej problematyki była próba scharakteryzowania SDE, określenie potencjału i możliwości jakie daje ten system, a także poznanie jego wad. Zasadniczym problemem badawczym było znalezienie odpowiedzi na pytanie: jaki jest stan teorii i praktyki w zakresie wykorzystania systemu dozoru elektronicznego w pracy funkcjonariuszy służby więziennej i czy należałoby wprowadzić modyfikacje w jego użytkowaniu, a jeśli tak, to jakie.

Słowa kluczowe: Służba Więzienna, system dozoru elektronicznego, kara, więzienia

Electronic supervision systems: an example of the application of modern technology within the Prison Service

Abstract

The paper is the outcome of extensive research carried out with regard to a technology applied on a daily basis by officers of the Prison Service, i.e. a technology that facilitates the execution of custodial sentences through various means of electronic supervision. The goal of the detailed enquiries made into the subject matter has been an attempt to characterise the idea of the electronic supervision system and to establish its potential and capabilities, as well as its drawbacks. The key research issue has been to provide the answer to the question of the current state of both theory and practice of applying the electronic supervision system in the daily work of Prison Service officers,

System dozoru elektronicznego jako przykład wykorzystania nowoczesnej technologii...

and to verify the hypothesis of whether such systems that are currently in use ought to be modified, and if so – in what ways.

Key words: Prison Service, electronic supervision system, punishment, prisons

System der elektronischen Überwachung als Beispiel für die Anwendung der modernen Technologie im Strafvollzugsdienst Zusammenfassung

Der Artikel ist das Ergebnis der Untersuchung der mit der Gefängnisstrafe im System der elektronischen Überwachung verbundenen Technologie, die bei der täglichen Arbeit der Strafvollzugsbediensteten Anwendung findet. Das Untersuchungsziel des gegenständlichen Problems war die Probe das elektronische Überwachungssystem zu beschreiben, das Potenzial und die Möglichkeiten zu bestimmen, welche dieses System anbietet, als auch die Ermittlung seiner Nachteile. Das elementare Forschungsproblem war die Beantwortung der Frage: wie ist der Zustand der Theorie und der Praxis im Bereich der Nutzung des elektronischen Überwachungssystems bei der Arbeit der Strafvollzugsbediensteten und ob es erforderlich ist, Änderungen bei seiner Anwendung vorzunehmen, und wenn ja, dann welche.

Schlüsselwörter: Strafvollzugsdienst, elektronisches Überwachungssystem, Gefängnisstrafe

Система электронного мониторинга – пример использования современных технологий в пенитенциарной службе Резюме

В статье представлены результаты исследования технологии – системы электронного мониторинга (СЭМ) над осужденными, используемой в повседневной работе сотрудниками пенитенциарной службы. Целью исследования была попытка охарактеризовать СЭМ, определить ее потенциал и возможности, а также выявить недостатки. Основной исследовательской задачей работы являлось дать ответы на вопросы касающиеся состояния теории и практики использования системы электронного наблюдения в работе сотрудников пенитенциарной службы, а также необходимости внесения изменений использования СЭМ.

Ключевые слова: пенитенциарная служба, система электронного мониторинга, наказание, тюрьма

